

Till Utbildnings- och Näringsdepartementet

Förslag om ett program för vuxnas lärande och kompetensutveckling

Kalskrona

Luleå

För NTG-Lär

För NTG-Lär

.....
Ingegerd Wernersson, Landshövding Blekinge
Policygruppens ordförande

.....
Jan Johansson, Prof. Arbetsvetenskap
Luleå Teknisk Universitet

Övriga som ingått i arbetsgruppen. Se bilaga 3

NTG-Lär
Institutionen för Arbetsvetenskap
Luleå tekniska universitet
971 87 Luleå

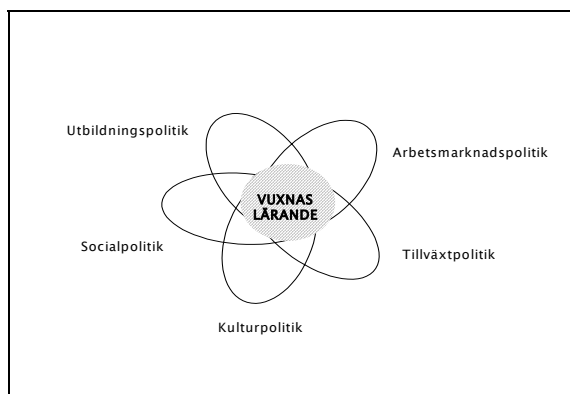
Tel: 0920-493041 (tfn)
Fax: 0920-491030 (fax)
E-post: info@lntglar.se
www.ntglar.se

Förslag om ett program för vuxnas lärande och kompetensutveckling

Ett samhälle och en arbetsmarknad i utveckling kräver en ständig förnyelse av medborgarnas kunskaper. Tillväxten kräver kompetensutveckling inte bara på grundläggande nivå utan också på högre nivåer. Det livslånga lärandet för vuxna är idag komplicerat i sin struktur och omgärdat av olika barriärer, i synnerhet det högre lärandet. Vuxnas lärande måste svara mot individens och samhällets behov av kompetens i arbetslivet. Sverige behöver ett ekonomiskt och resultatmässigt effektivare utbildningssystem, vilket inkluderar ett brett samarbete politikområden, verksamheter och aktörer emellan, men också lösningar på problem som rör fördelningen av de offentliga medlen. Behoven av vuxenutbildning i landets olika regioner skiftar såväl då det gäller omfattning som innehåll. En programstruktur för vuxnas lärande måste skapas där vattentäta skott mellan olika former knutna till olika politikområden och aktörsgrupper undanröjs för att inte utgöra hinder för individens lärande.

Följande politikområden berörs inom vuxnas lärande:

Helhetssyn och -lösningar saknas i systemet. Myndigheterna har fokuserat på utveckling av enskilda områden och gjort flera särskilda satsningar. Vuxenutbildningen, högskoleutbildningen, arbetsmarknadsutbildningen, yrkesutbildningen, folkbildningen, den kvalificerade yrkesutbildningen (KY) och den privata utbildningssektorn, var och en med sin särart, har fått utvecklas inom sitt respektive område, men inga kraftfulla åtgärder har vidtagits för att underlätta en reell samverkan mellan dem. Reella incitament för samverkan saknas och styrdokumenteringen minskar det tvärsektoriella handlingsutrymmet. Positiva synergier förhindras och minimerar flexibiliteten. Studietiden ökar för individen, liksom kostnaderna för samhället. De nuvarande regelsystemen måste harmoniseras.

En början till en helhetssyn med organiserad samverkan mellan programområdena finns inom KY-utbildningen, som utgör ett undantag. Den har genom sin verksamhetsform etablerat ett bra samarbete med arbetslivet och högskolan. Samverkan med övriga former av vuxenutbildning t.ex. arbetsmarknadsutbildningen skulle kunna utvecklas. Samverkan med högskolan behöver också utvecklas och förstärkas för att övergångar ska kunna ske från KY till högskola för de studerande som har reell kompetens och önskar detta.

Nu måste man gå vidare. De vattentäta skotten mellan politikområden och olika utbildningsområden måste överbryggas och den högre utbildningen bör bli en del av alla vuxnas möjligheter. Ett viktigt skäl för detta är arbetslivets behov och inte minst att akademikernas arbetslöshet har stigit med 100% de senaste tio åren. (DN, Anna Ekström Ordf. i SACO, 050510.) Högskolans regionala ansvar måste bli tydligare och anpassningen till arbetslivets behov

måste stärkas. Detta kräver ekonomisk och praktisk samverkan mellan i första hand arbetsmarknadsutbildningen och högskolans utbud för vuxna.

Utvecklingen innebär att tillåta ny utbildningskultur. Att förbereda individen för ett liv i ett starkt föränderligt samhälle och ett mycket dynamiskt arbetsliv ställer stora krav på systemutveckling. Att möjliggöra för stora grupper att göra entré i högskoleutbildningarna måste innebära att öppna många dörrar till högskolan. De former som nu prövas genom ändrade tillträdesregler och ökande inslag av validering är utmärkta exempel på detta. De pekar i riktning mot en öppnare högskola.

Olika former av försörjningsstöd, t.ex. studiestöd av olika slag, a-kassa, sjukpenning och kommunalt försörjningsstöd är riktade var och en till sitt respektive område och detta skapar barriärer för enskilda individer i deras möjligheter till kompetensutveckling. Andra försörjningsstöd, t.ex. a-kassa och kommunalt försörjningsbidrag måste också involveras. Förutsättningarna för studier för t.ex. deltidssjukskrivna är också mycket begränsande.

Vuxnas lärande måste involveras i den globala utvecklingen. Vuxna, som i regel har familj, måste t.ex. ges möjligheter att studera på distans i annat land på ett annat språk. Den som är studiemedelsberättigad i Sverige bör kunna få studiemedel t.ex. för internationella distansstudier t.ex. för att fullfölja en examen eller läsa kurser i annat land. Vuxna kan inte, som ungdomar, förväntas åka utomlands för internationella studier. Detta innebär en diskriminering för många vuxna särskilt för olika etniska grupper, som skulle kunna fullfölja avbrutna studier på sitt eget språk. Vuxna, boende i Sverige, kan idag inte beviljas studiestöd för distansutbildning i annat land. Däremot går det bra för svenska medborgare boende utomlands att med studiestöd läsa en utbildning på distans från Sverige.

Medvetenheten om samtliga problem har funnits länge bland berörda aktörer i kommunerna, hos ansvariga för arbetsmarknads- och kompetensutvecklingsplanering, bland vägledare och ansvariga inom vuxenutbildningen samt ansvariga för försörjningsstöd och skapat stor frustration. Alla som jobbar inom dessa områden ser hur detta leder till kostnadsineffektivitet och hinder för individerna. Systemet läcker pengar. Att fortsätta på detta sätt är inte försvarbart vare sig ur ekonomisk eller individuell synpunkt. Det krävs en politikövergripande helhetsyn, som utgår från individens och arbetslivets behov. Att förändra endast vissa delar räcker inte.

Mycket har dock skett inom vuxenutbildningen. Vuxnas lärande har under det senaste årtiondet ofta varit föremål för debatt. Förändringar inom vuxenutbildningen, som kallats "Juvelen i det svenska skolsystemet" ("Kunskapens krona" 1997) tenderar att vara mycket svåra att genomföra. Viktiga politiska beslut har tagits om t.ex. vuxnas lärande, hållbar utveckling och en öppen högskola. Det har gjorts stora kommunala och regionala satsningar på utveckling av nya lärmiljöer, t.ex. uppbyggnad av kommunala lärcentra och utbyggnad och utveckling av infrastrukturen och en KY-utbildning har etablerats.

Distansutbildningsmyndigheten och Samverkansdelegationen har bedrivit ett stort antal viktiga utvecklingsprojekt inom vuxnas lärande. Tillväxtdelegationen och Inlandsdelegationen har stött kommunal- och regionalutveckling på olika områden. Folkbildningen har under de senaste åren fått kraftigt ökade anslag för att kunna vidga sina verksamhetsområden.

Viktiga och stora, men tidsbegränsade nationella satsningar, såsom Kunskapslyftet och infrastruktursatsningen, har gjorts dels för att tillgodose de växande och förändrade behoven dels för att finna nya former för en effektivare och mera behovsriktad vuxenutbildning. Detta har haft en god inverkan på utvecklingen i kommunerna och även på samverkan mellan dessa. De kraftfulla nationella och regionala åtgärderna har i hög grad bidragit till att man i

Sverige relativt snabbt kunde genomföra ett första steg av nödvändiga strukturomvändningar och minska arbetslösheten till mera hanterbara, om dock fortfarande höga, nivåer.

Positiva förändringar har också skett i det lokala inre arbetet både metodiskt, pedagogiskt och organisatoriskt inom vuxnas lärande, men samverkan mellan politikområdena saknas. Vi ser alltför få resultat på en reell flexibilitet och samverkan som skulle svara mot den kompetensutveckling som arbetslivet och dagens vuxna behöver. Den övergripande strukturen är hindrande för att en fortsättning ska ske. Ekonomiskt sett läcker systemet. Högskolan står till stor del utanför och samverkan med kommunerna är mycket olika i olika regioner. Många högskolor har inte mött upp på ett fullgott sätt, men förutsättningar och incitament för t.ex. samverkan med övriga vuxenutbildningsområden har heller inte skapats så att utvecklingen skulle ha stimulerats i denna riktning.

Avsaknaden av mera genomgripande förändringar beror inte på tröghet eller ovilja hos aktörerna utan främst på bristen på ett tvärsektoriellt handlingsutrymme. De strukturella hinder och regelsystem som finns inom vuxnas lärande med olika huvudmän och olika former av försörjningsstöd skapar vattentäta skott mellan aktörerna.

Utbildningssystemet för vuxnas lärande måste utvecklas i takt med omvärldens förändringar. Utvecklingen i samhället nationellt och globalt är stor idag. Vi har gått från ett industrisamhälle till ett kunskapssamhälle och kan inte leva kvar i gamla strukturer.

Fördelningen av offentliga medel för vuxnas kompetensutveckling måste flyttas närmare brukarna. Stat, kommun och landsting måste samverka. En koppling till de regionala utvecklingsplanerna måste ske vid fördelning av medel. Negativa attityder och revirtänkande måste brytas och nya strukturer skapas. Detta kräver breda och långsiktiga politiska beslut och det krävs goda ledare med mod och kompetens, som kan och vill samverka, ute i verksamheterna. Flexibilitet och samverkan är inte bara pedagogiska modeord i sammanhanget, det är ekonomiska realiteter då det gäller vuxnas lärande och berörda aktörer och det kommer att krävas stora omställningar både attitydmässigt, organisatoriskt och ekonomiskt.

Informellt lärande och lärande på arbetsplatsen. En samverkan med arbetslivet måste utvecklas på ett naturligt sätt. För att skapa synergier är det viktigt att arbetslivet är med och delar kostnaderna med de kompetensutvecklingsmedel som man redan nu använder. En naturlig koppling finns t.ex. inom validering och riktade yrkeskompetensutbildningar då man därigenom kan direktrekrytera arbetskraft. Inom dessa områden har arbetslivet omedelbar nytta av resultaten. Incitament för ökade insatser från arbetslivets sida måste också skapas. En samverkan på alla plan måste initieras så att de blir en del av systemet.

Behov av kulturskifte i utbildningssystemen. I flera länder har policy formulerats som inneburit att förväntningarna på vad utbildning kan åstadkomma successivt stegrats. Det handlar inte längre om att utbildning i huvudsak skall vara en transaktionsmekanism mellan generationer, att landets kultur, kunskap och samhällseliga värderingar överförs till det växande släktet. **Utbildningssystemen i vår tid skall vara långt mer kraftfulla instrument, de skall driva på samhällsutvecklingen.** Vuxnas livslånga lärande bör ges en struktur som möjliggör och stödjer samverkan på alla områden, den måste lyftas kvalitativt och bli kostnadseffektivt.

För att uppnå ett större regionalt och lokalt handlingsutrymme med en maximal flexibilitet måste regelverken ses över, hindren måste undanröjas och styrinstrumenten måste bli stödjande då det gäller alla former av samverkan för att främja arbetslivets och individens behov. Ingen ska tvingas in i formella studier inom områden man redan behärskar och man ska kunna

kombinera olika former av lärande på ett smidigt sätt. Incitament och strukturer måste skapas så att arbetslivet och den högre utbildningen blir en naturlig del i vuxnas lärande i hela landet.

Förslag till strukturförändringar för vuxnas lärande

Vi föreslår att en ny programstruktur, grundad på en helhetssyn med ett politikövergripande arbetssätt, som möjliggör lokalt och regionalt handlingsutrymme, bör skapas där också den högre utbildningen blir tillgänglig för alla genom en öppen högskola. Utbildningen bör svara mot individens behov, främja mobilitet på arbetsmarknaden, bidra till en hållbar utveckling, garantera en hög kvalitet och kostnadseffektivitet med en struktur som utesluter diskriminering och utanförskap av vuxna i ett internationellt livslångt lärande perspektiv.

Följande områden är viktiga att beakta:

Grundstrukturen för vuxnas lärande bör utvecklas och byggas upp utifrån ett programtänkande som bygger på en helhetssyn med samverkan mellan berörda politikområden stödjande för idag parallellt verkande organisationer; vuxenutbildning, folkbildning, arbetsmarknadsutbildning, högskola, KY-utbildning och kompetensutveckling i arbetslivet.

Detta underlättas av att:

- styrdokument och incitament för de lokala och regionala aktörernas samverkan blir stödjande för en politikövergripande samverkan så att utbudet och tillgängligheten svarar mot individens, familjens, samhällets och arbetslivets behov
- behovet av utbildning hos individ och samhälle smälts samman i ett livslångt lärande perspektiv och utgör grunden för åtgärderna
- högskolans ansvar för vuxnas lärande och samverkan med samhället förtydligas och ges incitament för en reell samverkan med övriga aktörer
- antagningsreglerna till högskolan förtydligas. Informellt lärande, validering och reell kompetens bör erkännas fullt ut och beaktas (vara meriterande) vid t.ex. tillträde till högre studier (öppna kurser vid en öppen högskola)

Kostnadseffektivitet och kvalitet ska garanteras för att individens och arbetslivets behov ska tillgodoses maximalt.

Detta underlättas av att:

- analys av behov och beslut om ekonomisk fördelning förs närmare brukarna. De offentliga medlen (stat, kommun och landsting) fördelas på ett decentraliserat sätt så att behoven i olika regioner tillgodoses
- forskningsresurser tillförs området vuxnas lärande, hållbar utveckling och tillväxt för att underlätta långsiktigt beslutsfattande
- minst 10% av arbetsmarknadsutbildningen läggs på högskolenivå och är öppen för alla vuxna utifrån reell kompetens

Försörjningsstöden bör ses över och bli möjliga att samordna så att barriärer och hinder för individens försörjning vid kompetensutveckling elimineras Detta inkluderar i viss mån även regler för a-kassa och sjukpenning samt kommunalt försörjningsstöd

Detta underlättas av att:

- t.ex. individuella studieplaner som innehåller delar av utbildningar från olika områden och nivåer (t.ex. arbetsmarknad och högskola) beviljas ett sammansatt studiestöd

Förutsättningarna för en effektiv samordning med arbetslivet utreds och överenskommelser träffas som underlättar det praktiska genomförandet

Detta underlättas av att:

- lärande på arbetsplatsen värderas fullt ut
- företagen ges incitament att öka kompetensutveckling i arbetet
- metoder för validering av nationell yrkeskompetens skapas som underlättar individens möjligheter att visa sin kompetens och gå vidare i en yrkeskarriär eller i sitt livslånga lärande. Metoderna bör vara kvalitetssäkrade och samverka i ett europeiskt perspektiv för att inte förhindra rörlighet på en europeisk arbetsmarknad

Regelsystem som hindrar en internationalisering och globalisering av vuxnas lärande bör elimineras. Vuxnas förutsättningar för internationella studier måste underlättas och särskilt olika etniska gruppers möjligheter att fullfölja sina avbrutna studier på distans vid universitet och högskolor på sitt eget språk i andra länder

Detta underlättas av att:

- vuxna boende i Sverige, som f.ö. är berättigade till studiestöd på motsvarande nivå, kan beviljas medel för distansstudier i annat land och på annat språk
- diskriminerande och utestängande strukturer elimineras för alla vuxna
- och europeiska överenskommelser beaktas och internationell rörlighet främjas
- särskilda insatser görs för att öka vuxnas möjligheter och intresse för att delta i internationaliserings- och globaliseringsprocessen

En försöksverksamhet med politikövergripande arbetssätt genomförs i en eller flera regioner för att få erfarenhet och kunskap om hur detta ska kunna genomföras i hela landet.

Det svenska utbildningssystemet är i behov av ett kulturskifte

Vuxnas lärande har vartefter nya behov har uppstått i samhället vuxit fram steg för steg med egna mål och regelverk samt speciella fokus på olika målgrupper. Studiestöden har anpassats efter dessa och kartan har blivit alltmera komplex. På 60-talet såg den kommunala vuxenutbildningen ut som ett mycket bra svar på de behov som fanns då. Nu är samhällsbilden en annan och den splittrade och komplexa struktur som blivit resultatet av alla åtgärder motsvarar inte längre samhällets, arbetslivets och individens samt familjens behov. Resultatet har blivit en struktur med hinder av olika slag som motverkar flexibilitet och individuella anpassningar utifrån samhällets kompetensutvecklingsbehov. Dessutom är dagens organisation mycket kostnadsineffektiv genom att vuxna ofta måste läsa hela utbildningar inom samma programområde (t.ex. arbetsmarknadsutbildningen) för att beviljas fullt studiestöd.

I många länder har policy formulerats som inneburit att förväntningarna på vad utbildning kan åstadkomma successivt stegrats. Det handlar inte längre om att utbildning i huvudsak skall vara en transaktionsmekanism mellan generationer, att landets kultur, kunskap, samhällsliga värderingar överförs till det växande släktet. Utbildningssystemen i vår tid skall vara långt mer kraftfulla instrument, de skall driva på samhällsutvecklingen.

Under stora delar av 1900-talet fokuserades i Sverige individens behov av att kunna återkomma till utbildning, hennes behov av att kompensera sig för möjligheter hon inte haft tidigt i sitt liv och för att ta igen chanser hon missat. För människan i 2000-talet lever självfallet dessa behov kvar liksom kravet på utbildningssystemen att möta dessa behov. De senaste årtiondena har hela samhällscenariot ändrats. Individerna måste möta allt större krav som medborgare och social individ. Att delta i demokratiska processer, att förhålla sig kritisk till händelser och utvecklingsförlopp och att snabbt kunna tillägna sig kompetenser för att leva sitt vardagsliv med stöd av den teknik som ständigt förnyas ställer stora krav. Sådana krav skall också utbildningssystemen möta.

För några år sedan publicerades en forskningsöversikt kring begreppen distansutbildning och lärande¹. Efter att ha arbetat sig igenom nästan 200 olika källor summerade författaren sin analys i ett kapitel kallat "Mångfald, mening och makt". Det var en sammanfattning som visade skönjbara utvecklingslinjer, tendenser och ett möjligt framtida scenario. Litteraturen hade illustrerat informationsteknikens fantastiska möjligheter att skapa mångfald i formerna för undervisning och studier. Den dokumenterade också ett ökande intresse och faktiskt spelrum för pedagogisk teori. Med pedagogiskt teoretiska utgångspunkter i planerandet av undervisning och studier kunde mera av meningsfullhet skapas i lärandet. Begreppet makt fick sammanfatta den nya roll studerande får i de utbildningssystem som växer fram. Ökande fokus på de studerandes behov och på lärandet innebär samtidigt en omfördelning av makt från utbildningssystemens företrädare till de studerande. I grunden sammanfattar de tre begreppen starka utmaningar mot utbildning så den sker i högskolor och andra formella utbildningsinstitutioner. Det framtidsscenario som presenterades ramar in av en delvis annan utbildningskultur än den som företräds idag.

Vuxnas kompetensprofil är inte jämförbar med ungdomars. Grundutbildning och lärande i arbetet och utanför utbildningsinstitutionerna växlar från individ till individ och påverkar den vuxnes reella kompetens. För att möta vuxnas behov krävs individuella studieplaner,

¹ Holmberg, C. (1998) På distans. Utbildning, undervisning och lärande. SOU 1998:83. Stockholm: Norstedts tryckeri AB.

något som t.ex. vuxenutbildning och folkbildning idag är duktiga på att hjälpa till med. Det är dock inte enkelt då det inte är möjligt att t.ex. sätta samman studieplaner som kräver kurser/moduler från olika utbildningsområden, t.ex. från högskola, vuxenutbildning, KY-utbildning, folkhögskola och/eller arbetsmarknadsutbildningar. Den befintliga strukturen med stängt åtskilda parallella verksamhetsområden utgör ett mycket stort hinder för en effektiv och behovsriktad utbildning.

Att tillåta mångfald. Av tradition, ekonomiska skäl och kanske mänskligt temperament har man vid utveckling av utbildningsstrukturer strävat efter enhetlighet. Få former har utvecklats för att passa de mångas behov. I forskningsöversikten skrev författaren: ”Ett begränsat antal organisationsformer för utbildning, undervisning och studier är på väg att utvecklas till ett stort och varierat utbud.” (sid 94) Detta var bedömningen då, men vi kan idag se att den utvecklingen avstannat. Den förväntade utvecklingen mot en mångfald i undervisnings- och studieformer och mångfald av studievägar och utbildningsorganisationer har inte till fullo infriats. Detta har bland annat diskuterats i den analys av fältet som publicerats av ”*the European ODL Liaison Committee*” under rubriken ”*Distance Learning and eLearning in European Policy and Practice: The Vision and the Reality*”².

Introduktionen av en informations- och relationsskapande teknik har gått svindlande fort, främst i de nordiska utbildningssystemen. Det har bäddat för god informationsförsörjning och för nya typer av möten mellan studerande, mellan lärare och studerande, mellan studerande och läromedel av olika slag, liksom mellan studerande och olika tillämpningsmiljöer. Att bedriva studier och lärande nära eller i den praktik där förvärvad kompetens skall tillämpas underlättas av tekniken. Det skulle kunna innebära att den enskildes studier berikas och att bättre resultat nås. Vanligen har dock undervisningen och studierna fortfarande en given form för samtliga studerande. Mångfalden i form av starkt individualiserade studievägar eller i många valbara alternativa vägar mot ett studiemål är en utveckling vi fortfarande väntar på. Vår samtid genererar ofta problem av hög komplexitet och enkla lösningar löser sällan dessa problem. Man ser ofta en strävan efter att finna ett svar på frågor som egentligen kräver många svar. Att leva med mångfald, att tillåta mångfald och utveckla mångfald verkar vara svårt, men är nu helt nödvändigt.

Att skapa mening. På kort tid har intresset och utrymmet för pedagogisk teori och dess metodiska utlöpare fått stor plats. Detta är mycket glädjande. 100 år gamla teorier om studier och lärande, liksom nya pedagogiska och psykologiska rön uppmärksammas och introduceras i utbildningarna och driver på dem i flexibel riktning. Utbildningsmodeller som länge tillämpats främst inom folkbildning har fått ökande uppmärksamhet. Utrymme för samarbete, gruppvis lärande och ökad fokusering på dialog och interaktion kan utgöra exempel på dessa förändringar.

Naturligtvis är det inga enkla processer att etablera nya arbetsformer. De gamla formerna har utvecklats under lång tid, de har fortfarande sin givna plats, men måste ge utrymme för alternativa organisationsformer och arbetssätt. Ett exempel på en sådan utmaning är att flytta utbildning från ”campus-miljöer” till arbetsmiljöer, i internationell litteratur ofta betecknat som ”work-based learning”. De pedagogiskt teoretiska bevekelsegrunderna för detta är att lärandet från praktik och teori kan förenas och att överföringen mellan de två läroprocesserna och kunskapsformerna skall underlättas (transferproblemet). Lärandet kan där integreras i arbetet och arbetsplatsen kan fungera som ett närstöd för den vuxnes studier. Arbetsplatsen antar formen av ett lärcentrum. Exemplet illustrerar hur en ny utbildningskultur behöver växa fram.

² http://www.odl-liaison.org/pages.php?PN=policy-paper_2004

Att fördela makt. Av de tre analysbegrepp mångfald, mening och makt pekar det tredje på det mest komplexa fenomenet. Att tillåta en maktomfördelning är sannolikt den största utmaningen för utbildningssystemens företrädare. En ökande individualiseringsgrad och skapandet av studieformer som utgår från de studerandes livssituation innebär samtidigt att kontrollen av studier och lärande i stor omfattning förs från utbildningsorganisatörer till de studerande. Motsvarande effekt inträffar om studier integreras i arbetet eller om de bedrivs från ett lärcentrum. Under sekler har lärarna och andra företrädare för utbildningssystemen varit de som kunnat utöva makt och kontroll i utbildningarna. De öppnare formerna som successivt etableras ifrågasätter detta förhållande och en annan maktstruktur är en av förutsättningarna för vidareutvecklingen mot dem.

Att tillåta ny utbildningskultur

Att förbereda individen för ett liv i ett starkt föränderligt samhälle och ett mycket dynamiskt arbetsliv ställer stora krav på systemutveckling. Att möjliggöra för mycket stora grupper att göra entré i högskoleutbildningarna måste innebära att öppna många dörrar till högskolan. De former som nu prövas genom ändrade tillträdesregler och ökande inslag av validering är utmärkta exempel på detta. De pekar i riktning mot en öppnare högskola. Samtidigt *måste naturligtvis studievägarna till högskolan bli tydliga för såväl ungdomsstuderande som vuxenstuderande och en mångfald studievägar måste hållas öppna*. Det senare innebär sannolikt också att vi behöver en mångfald organisationsformer. Följer man praktiken på området verkar det som om varje utbildningsorganisation i stort sett utvecklar en eller högst ett par varianter av studieformer. Det är mer oroande att mellan olika utbildningsorganisationer är – i alla fall ännu – inte heller variationen särskilt stor. Det innebär att vi sannolikt inte är på väg mot den mångfald av studiemöjligheter som är önskvärt. Behoven hos enskilda individer varierar stort och skall de ha möjligheter att nå högskolan eller andra mål, behövs en mångfald av studieorganisatörer som, om de organiserar för studier på olika sätt, medger många vägval.

Den klassiska distansutbildningen har erbjudit *starkt individualiserade studieformer*.

Studieförbundens verksamhet ger i sig en brokig karta av aktiviteter, men det gemensamma för de flesta av dem är att de bygger på *kollaborativt lärande*. Den studerande går in i och måste följa en grupp. I folkhögskolorna är det *fria kunskapssökandet* och individens utveckling ideal. När Komvux byggdes upp fick den vuxne tillgång till en *klassisk skolmiljö* för sina studier. De klassiska skolmiljöerna eller seminarietraditionen är det som främst karakteriserar svensk högskola. Alla dessa former bär i sig något gott och har visat sig fylla behov från olika studerandegrupper.

Introduktionen av nät och datorer skall innebära att arbetsformerna vidgas och varieras i dessa vuxenutbildningssystem. Förhoppningsvis ger detta också ökad tillgänglighet och ökad flexibilitet i studieformerna. *Ett utökat utnyttjande av tekniskt stöd i utbildningarna får inte innebära en uniformering av utbildningsformerna*. Detta möter inte kraven på mångfald från studerandegrupper och samhället i stort. Antalet organisationsformer och studievägar måste i stället öka i antal och för att de studerande fullt ut skall kunna nyttja de nya möjligheterna måste makt och kontroll av studierna, undervisningen och utbildningen överlåtas på dem.

Antagningsreglerna är fortfarande inriktade på formella meriter och inte på reell kunskap. Förordningen öppnar möjligheter för högskolan att tillämpa reell kompetens för intagning, men den tillämpas inte särskilt ofta. I vissa fall kan också oklara rättslägen uppstå om högskolan frångår de traditionella antagningsreglerna och t.ex. vill göra en kvotering för en under-representerad grupp. (Jfr Aktuellt fall vid Uppsala universitet). Tydlighet saknas och strukturanpassning har inte skett. Regelverket släpar efter, är otydligt eller tillämpas inte. Samverkansformer stöds inte av vare sig styrdokument eller regelverk då det gäller intagning, studiestöd eller samverkan av utbud.

Individens försörjning

Studiestöden som följer de olika verksamhetsområdena förhindrar ofta varje försök till gränsöverskridande utbildningar på ett effektivt sätt. T.ex. om en arbetslös person behöver komplettera sin utbildning på högskolenivå måste denne söka studielån (med liten bidragsdel) och detta beviljas inte för mindre deltidsstudier. Personen förlorar dessutom rätten till de förmåner som annars gäller arbetslösa. Att använda sig av andra stödformer går inte heller. De flesta samhällsliga försörjningsstöd, t.ex. a-kassa, kommunala försörjningsstöd och sjukpenning, tillåter sällan att individen studerar. Många kan heller inte ta lån och om de är lite äldre får de heller inte detta. Vissa etniska minoriteter kan av kulturella skäl inte låna pengar. I realiteten innebär bristen på flexibilitet och samarbete ett stort slöseri med resurser då vuxna, som för att beviljas en speciell form av studiemedel, måste läsa ”hela program” inom samma utbildningsområde, oberoende av om man behöver alla delar eller inte. Detta innebär extra kostnader för anordnaren (kommun och stat) och för individen, som genom detta ofta tvingas förlänga sin studietid rätt avsevärt. Trots att detta varit känt och utgör lätt identifierade hinder har inget gjorts i denna fråga för att förändra situationen. Diskussioner om rättvisa har förts utifrån olika aspekter i dessa sammanhang och vi kan fortsätta i oändlighet. Det finns ingen absolut rättvisa. Målet måste vara effektivitet, att öka kompetensen i arbetslivet och att få ut de arbetslösa i arbete.

Samverkan för kostnadseffektivitet och kvalitet

Det finns inget regelsystem som utgör incitament för samverkan mellan aktörerna inom de olika politikområdena. Det gäller t.ex. arbetsmarknadsutbildningen och högskoleutbildningen. Systemet för tilldelning av resurser för högskolan lägger hinder i vägen. Högskolan har ett ansvar att samverka med samhället, men får generellt inte utbilda arbetslösa och därmed bidra till att lösa ett av samhällets största problem. Vuxnas behov av lärande är sällan möjligt att foga in i det erbjudna ordinarie utbudet. Vuxna behöver inte alltid läsa hela utbildningar. De behov man har gäller ofta kompletteringar av befintliga kunskaper eller kompetenshöjning inom speciella områden och därför vill man t.ex. läsa enstaka moduler, eller behöver ha särskilt anpassade korta kurser, som inte ger underlag för ersättning till högskolan, och oftast inte heller till den som studerar.

Decentralisering av beslut om fördelning av offentliga utbildningsresurser för vuxnas lärande. För att nå en bättre fördelning av resurserna bör beslut om fördelningen föras närmare brukarna. De olika regionförbunden gör varje år upp utvecklingsplaner (RUP) för regionens utveckling och tillväxt. En naturlig koppling vore därför att de regionella planerna kopplades till utbildningen och regionerna fick ett inflytande på fördelningen. Detta skulle med stor sannolikhet innebära att efterfrågan och behov av kompetenser i arbetslivet skulle mötas på ett bättre sätt. Plötsliga strukturomvandlingar med t.ex. företagsnedläggningar som drabbar en region skulle kunna mötas snabbare och minska den uppkomna arbetslösheten. En intressant analys av utfallet av den nu aktuella ekonomiska fördelningen har gjorts i Regionförbundet ”Östsam”. Denna bifogas. Bilaga 2.

Forskning kring utbildning och tillväxt. Tyvärr saknas relevant forskning som visar på betydelsen för tillväxten i en region, men att antalet arbetslösa som kommer ut i arbetslivet ökar i takt med att utbildningsinsatserna fokuseras och blir tillgängliga känner alla till som jobbar inom dessa områden. För att få ett bättre underlag för den politiska beslutsprocessen bör forskning ske inom området vuxnas lärande, hållbar utveckling och samhällets tillväxt. En nationell och transnationell forskning behöver initieras men också en regional. Högskolorna i regionerna bör tillföras forskningsresurser som tillgodoser detta behov.

Vad har skett de senaste åren?

Propositioner och skrivelser för förändring och förnyelse på nationell nivå har tagits fram och utgjort viktiga styrmedel för vissa delar av utvecklingen. Det är t.ex. Regeringens skrivelse 1998/99:121 om kommunernas infrastruktur för livslångt lärande samt ”Vuxnas lärande”, prop. 2000/01:72 och propositionen 2001/02:15 om ”Den öppna högskolan”.

Enligt Riksdagens beslut, prop. 2000/01:72, från den 18 maj 2001 om Vuxnas lärande skall följande gälla för utveckling av vuxnas lärande.

- Alla vuxna skall ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning.
- Pedagogik och arbetsformer utvecklas för att motsvara individernas föränderliga och ökande behov av lärande i ett kunskapsbaserat samhälle.
- Individens lärande och kunskapssökande stöds genom rådgivning och vägledning, baserad på erkännande av faktiska, redan förvärvade kunskaper.
- Ändamålsenliga lärmiljöer samt undervisning, handledning och nätbaserad utbildning tillhandahålls i en omfattning som så långt som möjligt svarar mot alla vuxnas varierande behov av och förutsättningar för lärande.
- Ekonomiskt stöd erbjuds vuxna för att stimulera till deltagande i utbildning och kompetensutveckling.
- Samhället, arbetsgivarna och de enskilda ansvarar gemensamt för att olika individers och olika grupperns behov av såväl allmän som specialutformad utbildning tillgodoses.
- Allt formellt och icke formellt lärande, som åtnjuter samhällets stöd, ska genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt och respekt för allas lika värde.
- En grundläggande samsyn över politikområden och samverkan mellan myndigheter, arbetsmarknadens parter och folkrörelser eftersträvas för att för verkliga individernas lärande och kompetensutveckling.
- För att varje vuxen skall få goda förutsättningar för lärande behöver också lärmiljöerna utvecklas. Innehåll och arbetsmetoder i vuxenutbildningen måste utgå från att de studerande är vuxna med livserfarenheter och en livssituation, som skiljer sig från ungdomarnas.
- Utbildningen måste vara tillgänglig i tid och rum, det skall vara möjligt att studera även för skiftarbetare, en ensamstående småbarnsmamma etc. Ökad flexibilitet och tillgänglighet är honnörsord för att individens behov ska kunna uppfyllas.

En annan viktig proposition är Prop 2001/02:15 om Den öppna högskolan

I propositionen behandlas bl. a. åtgärder som syftar till att främja en breddad rekrytering till högskolan, vilket i sin tur ökar mångfalden och minskar den sociala snedrekryteringen.

Det framhålls att ”Vidare behövs enligt regeringens bedömning möjligheter för högskolorna att bedriva breddad basårutbildning och rekryterande utbildningssamarbete med den kommunala vuxenutbildningen, s.k. collegeutbildning”.

I regeringens skrivelse 2003/04:129 om en svensk strategi för hållbar utveckling betonas också vikten av utbildning. I kapitlet om ”Sysselsättning” sägs bl. a. att ”Arbets- och kompetenslinjen är grunden för arbetsmarknadspolitiken. För att främja en snabb tillsättning av lediga platser och motverka långtidsarbetslöshet och utslagning från arbetsmarknaden prioriteras insatser som ökar den arbetslöses möjlighet att få en reguljär anställning.” Många av de arbeten som finns idag och som i framtiden kommer att erbjudas kräver en högre utbildning, vilket innebär att tillträdet till den högre utbildningen inte får vara stängt för stora grupper av vuxna, utan i stället bör den högre utbildningen utgöra en naturlig del av vuxnas lärande.

På nationell nivå har ett antal projekt och statliga initiativ haft betydelse för många kommuner. Kommunerna har tilldelats medel för vissa satsningar, men detta trappas nu av. Statliga satsningar som kan nämnas är t.ex. Distansutbildningsmyndigheten, och Samverkansdelegationens arbeten har betytt väldigt mycket. Rekryteringsdelegationens, Tillväxtdelegationens och Inlandsdelegationens arbeten har också tillfört möjligheter att pröva nya vägar. Satsningen på ett Nätuniversitet, ett Nationellt Centrum för Flexibelt Lärande samt Encell verkar idag för olika utvecklingsområden och blir alltmera etablerade. KK-stiftelsen, som gett stöd till utveckling inom utbildningsområdet har också haft betydelse. KY – kommittén, som tillsattes 1995, utvecklade KY-utbildningen, som har pågått sedan 1996 och blivit etablerad. Inom Sveriges Television har en Kunskapskanal inrättats 2004, som skulle kunna få en mycket betydelsefull roll om t.ex. delar av insatserna skulle samordnas regionvis med högskolorna och yrkesutbildningarna.

Mycket har alltså skett då det gäller utveckling av fysisk och teknisk infrastruktur med nya lärmiljöer för att förbättra tillgängligheten. Nästan alla kommuner i Sverige har idag ett lärcentrum i någon form. Ett flertal stora lärcentranätverk har bildats och i vissa regioner ser vi en klar tendens till att samverka mellan kommunerna börjat ske. Tillkomsten av lokala lärcentra har betytt mycket, men även den pedagogiska och metodiska utvecklingen har gått relativt snabbt framåt. Tekniken utnyttjas allt mera och används av många. Collegeutbildningar som är en samverkan mellan vuxenutbildning och högskola har börjat växa fram, men i mycket ringa omfattning.

Regionala samarbetsprojekt och nätverksbyggande har under de senaste 10-åren varit viktiga ute i landets kommuner. Flera högskolor har ökat sin samverkan med kommunerna via de kommunala lärcentra. I samverkan mellan lärcentra och högskolor/universitet organiseras en mängd distanskurser med goda resultat. Nya målgrupper har rekryterats genom denna verksamhet då utbildningen finns i närsamhället och i en lärmiljö som passar dessa målgrupper. Detta visas i flera utredningar och forskningsrapporter, bl.a. i Gunilla Roos´ Uppsala Universitet, uppföljning av utvecklingen i NITUS-kurserna. (NITUS är ett nätverk bestående av kommunala lärcentra). 3M gruppen i samverkan med Samverkansdelegationen har fört samman dessa forskare och aktörer till ett antal seminarier och det finns en god dokumentation. Det finns exempel där lärcentra blivit en viktig del av arbetsmarknadspolitiken (t.ex. i Söderhamn) där man politiskt för samman vuxenutbildning med arbetsmarknadsåtgärderna. Men de strukturella hindren inom utbildningssystemen finns kvar och motverkar ett effektivt samarbete mellan aktörerna.

Dock är stora områden fortfarande obeforskade, t.ex. Sambandet mellan lärande och tillväxt.

Samverkan med arbetslivet

Lärandet utanför utbildningsinstitutionerna **och lärandet på arbetsplatsen** har börjat uppmärksammas och värderas på ett bättre sätt. Men även om kunskaper valideras och erkänns så finns inte ett utbud av kompletterande utbildningsmoduler som svarar mot behoven av komplettering inom det offentliga utbildningsväsendet. Utbudet är fortfarande relativt traditionellt kursindelad och föga anpassat till individernas och arbetslivets behov. Studiestöden lägger också effektivt hinder i vägen för att detta ska bli möjligt. Man kan inte ordna försörjningen om man vill komplettera sin kompetens med en modul från ett utbildningsområde (t.ex. KY) och en annan från ett annat (t.ex. arbetsmarknadsutbildningen).

Det offentliga utbildningsväsendet behöver kopplas samman med det privata. Många arbetsgivare investerar varje år stora summor på kompetensutveckling av personalen. Lärande på arbetsplatsen är både formellt och informellt. Det informella lärandet behöver bli fullt erkänt och incitament behövs för att arbetsgivarna ska öka sina ansträngningar. Validering är ett välkommet verktyg för såväl arbetsgivare som för den enskilde, men valideringen bör utformas i ett europeiskt perspektiv för att inte Sverige ska tappa i möjligheter till rörlighet på den europeiska marknaden. En samverkan mellan arbetsgivare och utbildningsväsen kan leda till stora och positiva synergier som annars inte är möjliga att uppnå.

Internationalisering och globalisering

Vuxnas lärande ska ses i en europeisk dimension. Sverige är en del av den europeiska unionen och har skrivit under avtal som är bindande och förpliktigande. Inom hela den europeiska unionen har vuxenutbildningsfrågorna fått ett mycket stort utrymme de senaste åren. Man är medveten om vilken betydelse ett livslångt lärande och kompetensutveckling för vuxna har för tillväxt och utveckling och dessa frågor har därför fått en mycket framskjuten plats på politikernas agenda.

De viktigaste styrdokumenterna finns inom ramen för det s.k. ”Bologna deklARATIONEN” med de tillägg som togs i Lissabon och i senare komplement. Dokumentet ”From Prague to Berlin, (presenterat i Antwerpen i dec. 2001) behandlar kompetensfrågorna i ett ekonomiskt perspektiv ”Jobs, Skills and People: Building the New Economy, 2002 10 17”.

Under 2002 fokuserade man överhuvudtaget mycket på den europeiska yrkesutbildningen för att främja rörligheten (t.ex. i den s.k. ”Brygge-processen”). Man inriktade sig på validering – ackreditering – certifiering och gav ut nya EU-direktiv om yrkeskvalifikationer (KOM (2002: 119). Man betonade starkt ett förstärkt samarbete på yrkesutbildningsområdet och ömsesidigt erkännande av kvalifikationer. Det senaste dokumentet som behandlar vikten av yrkeskompetens togs i Maastricht i december 2004.

Internationalisering och globalisering är en viktig del i utvecklingen av den högre utbildningen och yrkesutbildningen inom Europa. I de flesta länder satsar man på utveckling av distansutbildning, nya examinationsformer, nya flexibla utbildningssystem, ny pedagogik, införande av kvalitetssystem och självvärdering. Den högre utbildningen står i fokus i hela Europa och i många andra länder.

Detta gäller också Sverige, som har ett av världens mest internationaliserade näringsliv. Högskolornas examinationssystem ska göras om i enlighet med överenskommelsen i Bologna avtalet för att bli jämförbara i ett europeiskt perspektiv. Detta ska främja studenternas rörlighet. En ny proposition väntas innan sommaruppehållet i riksdagen. Utbildningsminister Leif Pagrotsky avslöjar vissa av huvuddragen i DN-debatt den 20 maj. Förutom ett nytt

examinationssystem betonar han att praktiska hinder för att studenter ska kunna studera utomlands måste undanröjas. Studenter ska tillåtas att ta med sig sina studiemedel för att kunna studera i annat land. ”Studenternas rörlighet ska inte styras av deras privatekonomi.” Detta sagt i syfte att utländska studenter ska få det lättare att studera i Sverige, men detta måste också gälla i motsatt riktning. Studerande i Sverige, i första hand vuxna och olika etniska minoriteter, som inte kan flytta utomlands, utan vill studera på distans i annat land får idag inte studiemedel för detta. Studiemedel bör därför beviljas för distansstudier i annat land för bosatta i Sverige med generell rätt till studiemedel. Idag diskrimineras stora grupper och det gäller särskilt de olika etniska minoriteterna som skulle kunna fullfölja sina studier på sitt modersmål inom ett annat universitet. En kraftig utbyggnad av distansutbildning på högre nivå sker nu runt om i världen, varför detta är en reell möjlighet, som bör öppnas för alla, om vi ska se till de studerandes behov i ett privatekonomiskt och socialt sammanhang. Detta är en viktig förändring för att skapa öppna system där grupper som idag står utanför systemen ges likvärdiga villkor som alla andra.

Leif Pagrotsky betonar också att vi ständigt bör utveckla vårt utbildningssystem och att det svenska utbildningsväsendet mår bra av internationell konkurrens. De samhällsekonomiska möjligheter Leif Pagrotsky ser i internationaliseringen förstärks givetvis på ett effektivt sätt om även nya grupper tillåts ta del av denna utveckling. Sverige har varit ett föregångsland inom vuxnas lärande och om vi vill behålla denna position och ha en fortsatt tillväxt är det dags att ta nästa steg, som innebär att även den högre utbildningen blir en naturlig del utifrån de vuxnas behov. Öppna ingångar krävs (jfr Finland och England) och tillgängligheten måste bli maximal. Vi har ett föredömligt infrastrukturnät både tekniskt och fysiskt och detta bör utnyttjas. Högskolan bör få ett tydligt ansvar för detta och resurser bör omfördelas genom samarbete över politikområdena, alltså inom ramen för de offentliga utbildningsinsatserna. Denna fördelning bör ske i nära samarbete med regionförbunden för att kunna förstärka regionens möjligheter att förverkliga den regionala utvecklingen.

Vissa länder har hunnit längre än Sverige på flera områden. För att ta exempel från länder som ligger nära oss kan vi jämföra oss med Finland där man under de 10 senaste åren genomfört en nästan ofattbar mängd reformer. Man har infört ett Öppet Universitet och ett Virtuellt Universitet samt en 4-5 årig yrkeshögskola på högskolenivå med forskningsresurser. Man har genom detta byggt upp en organisation för högre fortbildning och kompetensutveckling i arbetslivet som bygger på regionernas behov. De största brukarna finns inom det offentliga arbetslivet men också inom små- och medelstora företag. En virtuell yrkeshögskola är också på gång och man har genomfört en individbaserad studiegång på gymnasieskolan. (Man kan läsa gymnasiet i egen takt på 2-4 år). Aktuella nya områden som just nu är föremål för olika pilotsatsningar är ”Modeller för samverkan mellan privata och offentliga utbildare (inkl. universiteten)”. Detta prövas inom arbetsmarknadsutbildningen och invandrarnas språk- och yrkesutbildning.

Bologna avtalet och tillhörande dokument är kända hos gemene man på universiteten och bland politiker och beslutsfattare i Finland på ett helt annat sätt än i Sverige. Här har det hittills varit relativt få människor som känt till innebörden i dessa överenskommelser och ännu färre har nämnt dem. I o m mötet i Bergen (maj 2005) hålls och att en ny proposition kommer att komma lyfts dessa frågor upp i debatten och nu får inte stora grupper av vuxna ställas utanför.

Förutsättningar i korthet för ett program för vuxnas lärande och kompetensutveckling.

Reformer som möjliggör en effektivare kompetensutveckling med ett lärande för vuxna som bygger på arbetslivets och individens behov behövs omedelbart om vi ska fortsätta att hålla den höga kunskapsnivå som samhället och arbetslivet kräver.

Vilka är förutsättningarna i Sverige just nu?

1. Tillväxten av kunskap är snabb liksom den ökade kompetens som arbetslivet kräver
2. Problemen – arbetslösheten och sjukskrivningarna – är så stora att det krävs en samlad och flexibel resurs från samhällets sida för att lösa den situation som uppstått
3. Bristen på arbetskraft med ”rätt” kompetens kommer att öka de närmaste åren – de som är arbetslösa har fortfarande fel kompetens
4. Tillväxten är beroende av att arbetskraften motsvarar kompetenskraven i arbetslivet och Pär Nuder har aviserat att det kan bli aktuellt med en arbetskraftsinvandring
5. Antalet arbetstagare som ska försörja de stora pensionskullarna blir för få om några år
6. Ekonomiska resurser finns, men de äts dels upp av olika försörjningsbidrag
7. Utbildningssystemet ”läcker pengar” p.g.a. bristande samordning och ineffektivitet (vuxna läser kurser som de inte behöver, eller studerar inte alls p.g.a. fel utbud och bristande tillgänglighet, svårigheter att anpassa sig till olika scheman och metoder etc.)
8. Studiestödssystemen (och försörjningsbidragen) förhindrar studier t o m då viljan till samverkan finns och stora grupper hindras från att studera på distans i annat land
9. Gamla regelsystem och utbildningsmodeller försvårar vuxnas lärande och kompetensutveckling
10. Högskolan har inte getts ett tillräckligt tydligt uppdrag eller reella incitament (och inte heller genom tredje uppgiften levt upp till) att bli en viktig aktör i vuxnas kompetensutveckling
11. Forskning saknas i hög grad då det gäller vuxnas lärande t.ex. beträffande kopplingen till tillväxtfrågorna
12. Lärande i arbetet och informellt lärande värderas inte på ett relevant sätt. Flera kommuner har skapat egna valideringsmodeller och medvetenheten om att vi inom en inte alltför avlägsen tid ska ha en gemensam europeisk syn på detta är låg.

Vilka är konsekvenserna om vi väntar med att reformera?

1. Snabb utveckling och förändring innebär också snabba eftersläpningar som påverkar tillväxten vilket blir svårt att ta igen
2. Välfärden hotas om vi inte kan öka tillväxten på olika områden
3. Onda cirklar kan skapas som fungerar som nedåtgående spiraler
4. Kostnaderna för vuxnas lärande kommer att bli mycket stora om vi fortsätter att upprätthålla gamla kostnadsineffektiva strukturer och en hög ambitionsnivå
5. Hög arbetslöshet och mänskligt lidande skapar ett hårt och segregerat samhälle
6. Vuxna kommer fortsatt att stå utanför möjligheterna till internationella studier i syfte att öka sin kompetens vilket påverkar företag och organisationer och i slutändan landets ekonomi och tillväxt
7. Forskningsresurser saknas kring vuxnas lärande i förhållande till hållbar utveckling och tillväxt, vilket leder till att viktiga underlag för politiska beslut saknas för att kunna göra de rätta satsningarna
8. Andra länder går förbi oss i konkurrensen på marknaden, vilket försämrar vår ekonomi och handelsbalans

Kortfattad bakgrund till förslagen till åtgärder

Om Sverige ska klara utmaningen att vara ett av Europas ledande kunskapssamhällen är utvecklingen av vuxnas kompetensutveckling och lärande en av de största utmaningarna.

Vilka är kraven och åtgärderna som måste uppfyllas för att vuxnas lärande ska svara mot de vuxnas behov av kompetensutveckling för arbetslivet?

1. Utbildningarna måste vara tillgängliga i tid och rum, det skall vara möjligt att studera även för personer med skiftesarbete, ensamstående småbarnsmammor etc. Detta innebär stora krav på ökad flexibilitet och tillgänglighet, också på personlig support på annan tid
2. Infrastrukturen måste utvecklas ytterligare och ett tydligt samarbete måste skapas mellan stat, landsting/region, kommun och arbetsliv
3. Styrdokument och regelverk måste främja samverkan mellan idag parallella verksamheter och incitament måste skapas för att detta ska ske snabbt och effektivt
4. Vägledningen och coachning måste förbättras och utvecklas
5. Individens behov ska kunna uppfyllas utan att det ska finnas hindrande strukturer och regelverk t.ex. måste vuxna ges samma förutsättningar som de yngre att studera på en internationell arena utifrån sina egna behov och förutsättningar (gäller t.ex. distansstudier)
6. Informell kompetens måste ges ett reellt värde och vid jämförelse eller t.ex. intagning till högre utbildning vara meriterande och lika värdefull som formell kompetens
7. Individens egen bedömning av sin kompetens ska tillmätas ett stort värde då det gäller att bedöma förutsättningarna för att klara högre utbildning (De Öppna Universiteten i både Finland och England har inga formella intagningskrav och deras resultat är utmärkta.)
8. Den högre utbildningen måste behovsanpassas efter regionernas arbetsliv och reell kompetens ska ge inträde till den högre utbildningen för vuxna. Självtester och vägledning ska erbjudas för den som så önskar (till öppna kurser som erbjuds, modell Finland och England)
9. Studiestöden ska samordnas så att dessa inte utgör ett hinder vid studier inom olika områden, på olika nivåer eller på distans
10. Andra former av försörjningsstöd t.ex. sjukpenning och kommunalt försörjningsstöd måste efter prövning kunna godkännas för t.ex. deltidsstudier även på högre nivåer
11. Den offentliga utbildningen bör samverka med den privata på ett för individen smidigt sätt
12. Betalningsansvaret mellan stat/kommun/landsting och arbetsliv måste samordnas på ett effektivt sätt
13. Arbetslivet ska vara nära knutet till vuxnas lärande och formerna ska vara öppna, lättillgängliga och flexibla för att möta de vuxnas behov och förutsättningar och arbetsgivaren ska åläggas ett stort ansvar för sina anställda.
14. Individens självbestämmande och makt att styra över sitt lärande måste stärkas
15. Fördelningen av de offentliga medlen måste ändras så att det finns en starkare koppling till regionernas behov och fördelningsansvaret måste förläggas närmare brukarna
16. Vuxnas lärande och kompetensutveckling måste ses i ett helhetsperspektiv och grundas på ett programtänkande. En öppen högskola för vuxna måste skapas inom ramen för ett program för vuxnas lärande inom ramen för den nuvarande högskolan.
17. Högskolan måste åläggas ett större ansvar för vuxnas kompetensutveckling och genom en bättre samverkan med regionerna svara upp mot arbetslivets behov. Grundläggande medel för detta bör avsättas genom en omfördelning av de offentliga medlen.

18. Effektivitet och kvalitet ska prägla vuxnas lärande och kompetensutveckling
19. Internationalisering av vuxnas lärande måste öppnas för alla
20. Resurser för forskning bör läggas ut inom flera områden av vuxnas lärande

Vuxnas lärande bygger på mångfald och ska fortsätta att göra detta, men den måste ses i ett politikövergripande helhetsperspektiv.

Det behövs inte nya resurser, utan en omfördelning av befintliga. Inga kurser ska anordnas bara som utfyllnad och arbetslösa som inte anser sig i behov av en anvisad utbildning ska inte tvingas gå denna.

Attityder som är diskriminerande och utestängande ska bearbetas för att elimineras.